

MARKVARTICE U SOBOTKY, okr. Jičín, Královéhradecký kraj

Čtyřúhelníkové valy doby laténské

300–50 př. Kr.

Význam: Jediná památka typu *Viereckschanze* ve východních Čechách.

Historie: Čtyřúhelníkové valové areály (k jejichž označení se používá také německý výraz *Viereckschanzen*) představují výrazný typ památky z mladší a pozdní doby laténské. Na starých mapách jsou často označovány jako „švédské šance“, protože připomínají vojenské pevnosti z doby třicetileté války (srov. →Volary, →Třebel). Čtyřúhelníkové areály doby laténské jsou ohrazeny rovněž *valy a příkopy, ale jejich příkopy mají hrotité dno a nejsou přerušeny kvůli vstupu (předpokládá se, že dovnitř se vcházelo po dřevěném mostku nebo lávce). U novověkých polních *opevnění bývá příkop vanovitý.

Funkce laténských ohrazených areálů byla od počátku předmětem vědeckých diskuzí. Kvůli řídké zá-

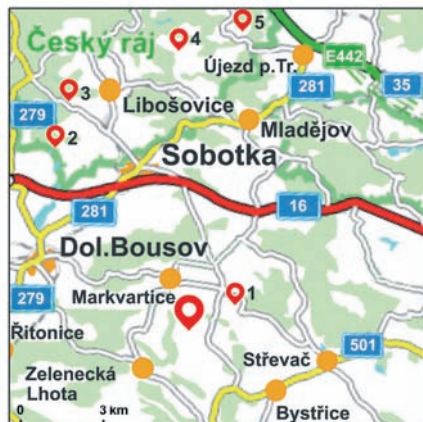
stavbě doložené *archeologickými výzkumy mnozí badatelé stále věří v původní interpretaci ohrazení jakožto svatyní. Podle tohoto názoru sloužila ohrazení k shromažďování osob a rituálnímu obětování keltským božstvům v posvátných okrscích, resp. obětních šachtách či studnách. V poslední době se však stále častěji objevuje názor, že čtyřúhelníkové valy byly určeny především k sídlení, a představují tak specifický typ ohrazeného dvorce vyšší společenské vrstvy. To ovšem zcela nevylučuje ani možnost, že se zde širší komunita scházela ke společným rituálům či jiným společenským aktivitám.

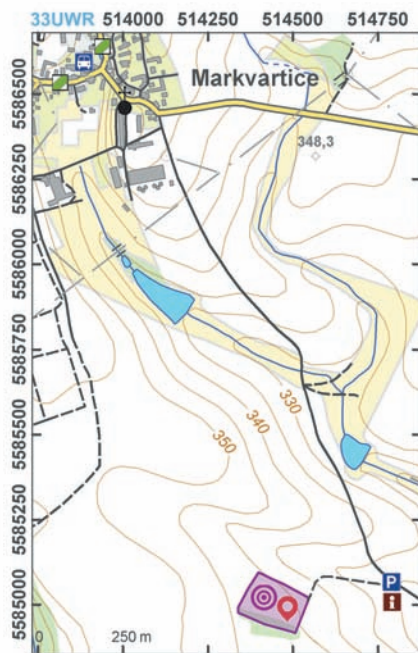
Hlavní oblastí výskytu čtyřúhelníkových valových areálů je Bavorsko, odkud se jako typická laténská sídlištní forma rozšířily i do Čech. Nejvíce případů je proto známo z jihozápadních a jižních Čech; ve východ-

↑ Pohled na valy od západu. V pozadí mezi valy vrch sopečného původu Veliš, nad kterým právě o rovnodennosti vychází slunce. Foto Z. Kačero-vá, 2013.

↗ Letecký pohled na lokalitu v době, kdy byla zemědělsky obdělávána. Foto M. Gojda, 2007.

□ Plán lokality A. Danielisová.

ní části země je zatím doložen jediný zástupce, a to právě u Markvartic na Jičínsku. Lokalita je označována též jako „Žižkovy valy“, což souvisí více s lidovou představivostí než historickou realitou.

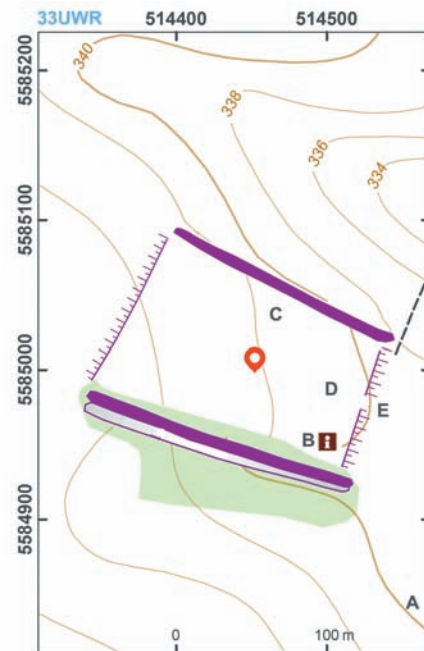
Na přelomu 60. a 70. let 20. století zde byl uskutečněn archeologický výzkum Severočeského muzea v Liberci, při kterém bylo prozkoumáno několik sídlištních objektů včetně ohradního příkopu a valu. Stopy po laténském osídlení zjistil výzkum i vně areálu, kde byla kdysi provozována specializovaná výroba. Nalezena zde byla kovářská dílna (A) s železářskou struskou, hliněnými dyznami k pecím, metalurgickými nástroji, tyglíky (tavicími kelímky) a nezpracovanou železnou rudou. V souladu s typickou architekturou čtyřúhelníkových ohrazení byla v jihovýchodním rohu

odkryta nadzemní halová stavba (B) a v severozápadním rohu zahlučená chata. K mimořádným nálezům patří jáma (C) se zbytky dřeva a spáleným prosem, která byla v minulosti považována za součást rituálního objektu „keltské svatyně“. Pravděpodobnější ale je, že areál měl sídelní funkci, kterou předpokládáme i u dalších lokalit stejného typu. Ve vnitřním prostoru ohrazení byl také odkryt žárový hrob (D).

Aktivity v areálu lze *datovat do 2.–1. století př. Kr., některé objekty jsou však asi o století starší, a stavbě ohrazeného areálu tak patrně předcházely. Místní nálezy jsou poměrně bohaté a zahrnují i méně obvyklé předměty jako např. bronzové ozubené kolečko, zlomek skleněného korálu, zlomek pochvy meče či bronzové a železné spony. K novějším

pozoruhodným objevům z okolí se řadí stříbrná mince – tetradrachma z oblasti Černomoří. Tyto nálezy naznačují, že lokalita mohla patřit k významnějším sídlištím, která udržovala kontakty i se vzdálenými oblastmi. Nalezen byl například kamenný rotační mlýnek z dílen v Rábech pod Kunětickou horou. Není vyloučeno, že zde sídlili specializovaní řemeslníci a obchodníci.

Popis: Markvartický areál má lichoběžníkový půdorys o délce stran 150–180 × 95–125 m. Dochované valy na jižní a severní straně dodnes dosahují výšky až 3,5 m, na jižní straně je navíc zachován příkop. Nejzachovalejší je právě jižní část valů a příkopu; naproti tomu východní a západní strany byly rozorány a jsou z nich dnes patrné jen nevýrazné terénní

vlny. Původní vstup (**E**), do kterého patrně vedla dřevěná lávka, se nacházel zřejmě na východní straně.

Lokalita je dnes upravena jako archeologická rezervace. Na polní cestě ze silnice Markvartice–Hřmenín je umístěn informační panel a další tabule jsou instalovány uvnitř plochy valů. Východním směrem se u hřmenínského hřbitova nachází vyhlídka s dalšími informacemi. **[ad]**

Literatura: Waldhauser 1971, 1975; Venclová 1998; Waldhauser 2004.

Navigační bod: N 50°25'00.61", E 15°12'12.46" (střed lokality).

Přístup: Z doporučeného místa parkování na cestě mezi Markvarticemi a Hřmenínem polní cestou na západ k valům.

Rizika: Žádná.

Okolí: [1] Rakov u Markvartic (JC), zaniklá tvrz: N 50°25'28.56", E 15°13'33.73" (1,7 km).

[2] →Vesec u Sobotky (JC), pravěké a raně středověké hradiště Poráň a pravěká obřadní jeskyně (8,7 km).

[3] Podkost (JC), hrad Kost: N 50°29'24.63", E 15°08'06.54" (9,4 km).

[4] Troskovice (SM), pravěké a raně středověké hradiště Semín: N 50°30'28.23", E 15°11'54.63" (10,0 km).

[5] Troskovice (SM), pravěké hradiště a hrad Trosky: N 50°30'58.70", E 15°13'51.14" (11,1 km).

↖ Val areálu na jižní straně. Foto J. Marounek, 2008.

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Číšecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,

na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.